

A második, címadó rész az ember helyét a természetben, s fordítva is: a természet helyét az emberben kutatja:

kiáltok: ERDŐK,
HEGYSÉGEK,
BOLYGÓK

és:

MADARNAK HANGJAI BENNEM

A következő rész: *Čujem truljenje u jabuci* (Hallom a rothadást az almában) az elmúlás problémáját, a zélet, az alkotás kettős arcúlatát világítja meg:

*hallom a rothadást az almában
hallom a rothadást a versben
de te itt vagy a holnap számára
és egészen közel
és egészen messze*

Atlantida ili nada (Atlantida vagy a remény) a címe a negyedik résznek, amely a termékenység reményét adó jelentőségéről beszél és a költőnek az emberi történelemformáló erejébe vetett hitéről tesz tanúságot:

*vajon tüzes esők ezek
a röghöz kötött
madarak*

*tollán
kigyúlva?*

történelemmé válunk?

A könyv utolsó része *Ostrvo* (Sziget) címmel a létért vívott, szakadatlan harcban beállt pillanatnyi megnyugvást varázsolja elénk, amely mintegy szigetet képez az élet viharában, de amely maga is telve van a múlt árnyaival és a jövő félelmivel:

*időnként elfelejtet
saját nevedet
felhők érkeznek
az ég néma hullámai
szél szövö
a csendet
a sziklákon
régmúlt alakok
árnyai éledeznek
(...)
előjönnek
a hegyek fényei
és a mélységek
tisztá félelmei*

Ivan Pančić e filozofikus tartalmú poémája szabad ritmusokban írt versek füzére, amelynek hatását nyelvezetének finomsága és muzikalitása adja meg.

KENYERES KOVÁCS MÁRTA

DZSINGISZ KÁN GYERMEKKORA

TIBOR SEKELJ: *Temudžin, dečak stepe*.
Osvit, Subotica, 1979.

Székely Tibor világotutazó, aki minden világrészt bejárta és utazásai során találkozott az utolsó emberevőkkel, megmászta a viharos Aconcaguát, és — száz veszélynek téve ki magát — olyan törzsek között élt, amelyek évszázadokkal elmaradtak a mai civilizáció mögött, anakonda húsával és kukacok lárváival táplálkozott, leírta élményeit és különféle formában közölte kutatásainak eredményeit, egyebek között

húszegynéhány kötetben is, melyek zöme külföldön ismertebb, mint hazánkban. Ugyanis nálunk még nem akadt olyan kiadó, mely vállalkozott volna arra, hogy megjelentesse összes műveit, pedig azok sokat elárulnak a korról, amelyben élünk.

Székely művei mindenki számára élvezetes olvasmányt jelentenek, de elsősorban a fiatalok számára, akikben élénken él a vágy új tájakat, embereket, jelenségeket meg-

ismerni. A könyvek maguk is „fiatalok”, mert olyan területekkel foglalkoznak, melyeket csak most fedeztünk fel, vagy ismerünk meg közelebbről, éppen e neves világutazó segítségével.

Legújabb munkája, a *Temüdzsin, a sztyeppék fia* a Székely-féle stílus azon irányzatához tartozik, amelyben a fő hangsúly a cselekmény irodalmi feldolgozásán van. Ugyanis szerzőnk prózája kétféle: az egyik kutató-tájékoztató, tényfeltáró, mint például a *Vihar az Aconcaguán, Nepál feltárja kapuit, A barátság karavánja* stb., a másik viszont költői-irodalmi igényű, mint például az *Élmények nyomában, Kumevava, az őserdők fia* vagy a *Temüdzsin, a sztyeppék fia* című is.

A könyv első fejezete az író kívánságáról szól, hogy felkeresse az Erdeni-dzu kolostort, mely a mongol sztyeppék közepén, lakott vidékektől távol, magányosan áll, s abban az évben, amikor Székely Tibor ott járt, a patakok és folyók vízének magas szintje miatt, nehezen volt megközelíthető.

Az író megpróbál mindenképpen eljutni ehhez a kolostorhoz, mert tudja, hogy ott őrzik a *Vörös krónikát*, a mongolok történelméről szóló könyv kései másolatát. Sok érdekes részletet dolgoz ez fel a viharos múltból, ami az írókat igen vonzza, különösképpen annak a kisfiúnak a története, aki „erős akarattal, találékonyossággal és kitartással elérte azt, amit még őelőtte senki: a legnagyobb kiterjedésű ország uralkodójává vált”.

Ez a kisfiú Temüdzsin, a későbbi Dzsingisz kán.

Az író előtt tehát komoly feladat állt: eljutni a kolostorba, s ennek egyetlen módja az volt, hogy lóra üljön. Csakhogy a mongol lovak természetét nehéz kiismerni, s Székelynek valóban sok fáradságába került, míg megszelídítette és magához szoktatta az egyiket, mely aztán biztonságosan és gyorsan elvitte az Erdeni-dzu kolostor falaihoz.

És itt kezdődik Temüdzsin, a sztyeppék fiának története, amelyet már nem az író mond el, hanem a könyvtárt és a *Vörös krónikát* őrző láma, aki fejből tudja mindazt, ami a krónikában van, így a Temüdzsinnel szóló történetet is.

A bevezető után megismerkedünk Temüdzsinnel, a kisfiúval, aki apja halála után igyekszik összetartani családját, ami nehezen megy a szomszéd törzsek ellenségeskedései miatt, akik végül rabságba ejtik a kisfiút. Innen megmenekülve, családjá utolsó vagyonának, nyolc lónak elrablói veszi üldözőbe. Időközben megismerkedik Nakubajannal, a bölcs öreggel, akinek szavai: „Nagy hibánk nekünk mongoloknak, hogy gyűlöljük egymást, acsarkodunk egymásra és támadjuk egymást. Ha összetartanánk, az egész világ a miénk lehetne” — mély hatással vannak rá. Szól még Temüdzsin későbbi szövetségeseiről, ezek leigázásáról és az ifjú Dzsingisz kánná való megválasztásáról.

Itt a történet félbeszakad a szerző megjegyzésével, hogy „egy más alkalommal majd folytatódik”.

Székely nagy gondot fordított arra, hogy a Temüdzsinnel szóló mese minél meggyőzőbb legyen. Írását könnyed, egyszerű stílus, a természet és jelenségek költői leírása, néprajzi ismeretei és a hagyományok iránti tisztelet jellemzi. Talán ez az oka annak is, hogy az olvasónak az az érzése, hogy a mese gyorsabb ütemben folyik, mint kellene. Kis helyen a mongol törzsek viharos életének hosszú időszakát írja le. A történet kezdetén Temüdzsin kilencéves kisfiú, amikor meg befejeződik, ötvenegy éves meglett férfi. Ezért gondoljuk, hogy Székely nem használta ki az összes lehetőségeket, amelyeket ez a kor nyújt, és a témát nem fejlesztette ki regényszerűen: Ehhez több részletre lett volna szüksége a gyerek meg az ifjú életéből. Szerzőnk viszont csak a történelem körvonalait tartotta szem előtt.

Ez a könyv tehát nem regény, hanem egy kor krónikája, egy ember életének sűrített története, aki nehéz gyermekkor után híressé vált, mert sikerült legyőznie egy életmód szabályait és a törzsek magányos életét a közösség, egy fejlettebb és öntudatosabb társadalmi szervezet szükségletei alá rendelte.

Székely ismeri a mongol ember életkörülményeit, ismeri történelmét, szokásait és szenvedélyeit, lelét és vérmérsékletét. Láta a jurta

belsejét, ízlette a kumisz különleges ízét, kiüsmerte a mongol ló termékét, bejárta a sztyeppét. Minderől érzéssel szól, költő módjára éli

át a nagy élményt. Elbeszélő készsége azonban nagyobb, mint amennyire a Temüdzsinről szóló elbeszélésben kifejezésre jutott.

DRAGOLJUB JEKNIC

(BURKUS Valéria fordítása)

HANGULAT- ÉS ÉRZELEMKELTÉS

Gyöngyszemek a XX. század német lírájából.

Válogatta, fordította és szerkesztette: Kenyeres Kovács Márta.

A fordító kiadása, Szabadka, 1979.

Kenyeres Kovács Márta a német nyelvterület XX. századi lírájából nyújtott át a költészet magyar barátainak egy tarka, de igen szépen és izlésesen megkötött csokrot. Értékes, csaknem félszáz verset tartalmazó műfordítói munkájának címe: *Gyöngyszemek a XX. század német lírájából.*

A figyelemre méltó kis költői antológia Szabadkán jelent meg. Itt, ebben a városban debütált a költőnő önálló szerzői estjével is, nem kis sikerrel, 1976 őszén. Akkor a közönség Kenyeres Kovács Mártát nemcsak mint műfordítót, hanem mint tehetséges zeneszerzőt is ünnepelte.

A most kiadott *Gyöngyszemek* című kötetébe huszonegy német költő verseiből válogatott. A versek számát tekintve, antológiájában Rilke és Brecht vezet, őket követik Dehmel és Becher költeményeinek fordításai.

Kenyeres Kovács Márta mint műfordító a szélrőzsa különböző irányába nyitogatja a magyar, szerb,

horvát és német irodalom ablakait, melyeken keresztül nemcsak ki-, de betekintést is ad az említett népek irodalmából és irodalmába. Ehhez nyújt segítséget mély humánuma és őszinte békevágya mellett többnyelvűsége és zenei műveltsége. Költői tevékenységének ezek az igazi mozgató rugói. Ezek a premisszák találhatók meg a *Gyöngyszemek* című kötetében is.

Fordításait alapos filológiai felkészültség és költői tehetség jellemzi, mert a csaknem két tucatnyi költő gondolati, érzelmi és hangulati rezdüléseit nemcsak hűen, hanem formai és zenei szempontból is megfelelően tolmácsolja. Az eredeti versek hangjainak, szavainak hangulat- és érzelmekeltő hatására, a tartalom és a forma művészi összhangjára ügyelő Kenyeres Kovács Márta megérdemli figyelmünket határokon innen és túl is, mert a béke és irodalom ablakait tárja tágra a nagyvilág felé, hogy a népek kölcsönös megbecsülését, a haladást és embertiszteletet szolgálhassa.

FARKAS ERNŐ